

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการศึกษา

ก่อนเกิดวิกฤติเศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 ประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งที่มีความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ มีอัตราการเติบโตในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง และมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจพอควรเมื่อเทียบกับประเทศอื่นที่กำลังพัฒนา แต่ภายหลังจากวิกฤติเอเชียครั้งนั้น นอกจากการเข้าไปแก้ไขวิกฤติและปัญหาที่เกิดขึ้น อีกสิ่งหนึ่งที่กำลังเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจต่อไปก็คือ ความรู้ความเข้าใจถึงโครงสร้าง และที่มาของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการย้อนกลับไปศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อจะทราบถึงเหตุและรูปแบบของการเกิดวิกฤติ

สำหรับการศึกษาด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจ สามารถศึกษาได้ทั้งในด้านอุปสงค์ (demand side) และด้านอุปทาน (supply side) ในด้านอุปสงค์นั้นจะจำแนกการเติบโตออกเป็น ส่วนตามด้านอุปสงค์ เช่น การเติบโตจากการเพิ่มขึ้นของความต้องการภายในประเทศ การเพิ่มขึ้นของการส่งออกหรือการทดแทนสินค้านำเข้า สำหรับด้านอุปทาน จะศึกษาความสัมพันธ์ของการเติบโตกับการใช้ปัจจัยการผลิต ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ประสิทธิภาพและผลิตภาพในการผลิต ตลอดจนจากปัจจัยอื่นๆ เช่น การประหยัดโดยขนาด การปรับปรุงด้านการจัดสรรทรัพยากร เป็นต้น มีวิธีการศึกษาทางด้านอุปทานวิธีหนึ่งเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย อาศัยกรอบการวิเคราะห์แบบโซโลว์-เดนิสัน (Solow-Denison) ในการหาที่มาของการเติบโต โดยอธิบายว่า การเติบโตของผลผลิตนั้นจะมาจากการเพิ่มขึ้นของปัจจัยการผลิต ซึ่งถ่วงน้ำหนักด้วยความยืดหยุ่นของผลผลิตต่อปัจจัยการผลิตนั้น ส่วนที่เหลือจะถือเป็นการเติบโตที่มีผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี หรือผลิตภาพปัจจัยการผลิตโดยรวม ซึ่งความยืดหยุ่นดังกล่าวนี้หาได้ด้วยการประมาณจากสมการการผลิต (production function) หรือหากเพิ่มสมมติฐานว่าผู้ผลิตจะแสวงหากำไรสูงสุดและอยู่ในภาวะดุลยภาพ ค่าความยืดหยุ่นดังกล่าวจะเท่ากับสัดส่วนของรายได้ที่แต่ละปัจจัยการผลิตได้รับต่อมูลค่าผลผลิตรวม การวิเคราะห์ด้วยวิธีนี้เรียกว่าการวิเคราะห์บัญชีการเจริญเติบโต (Growth Accounting Approach)

ในงานศึกษานี้เป็นการศึกษาทางด้านอุปทาน โดยวิธีวิเคราะห์บัญชีการเจริญเติบโต เพื่อศึกษาถึงโครงสร้างที่มาของการเติบโตทางเศรษฐกิจ และประมาณค่าอัตราการเติบโตของผลิตภาพ

ปัจจัยการผลิต (Total Factor Productivity Growth; TFPG) ของประเทศไทยทั้งระดับเศรษฐกิจมวลรวม และระดับรายสาขาการผลิต ช่วงระหว่างปี พ.ศ.2525-2548 สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1) ในระดับเศรษฐกิจมวลรวม ประเทศไทยมีการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยที่ร้อยละ 6.03 ต่อปี เป็นการเติบโตจาก TFPG โดยเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 0.81 คิดเป็นร้อยละ 13.47 ของการเติบโตโดยรวม และเมื่อทำการปรับผลของวัฏจักรธุรกิจออกได้ค่า TFPG_{cu} ซึ่งใกล้เคียงเดิม เท่ากับร้อยละ 0.87 แสดงให้เห็นว่าอีกร้อยละ 86.53 ของการเติบโต มาจากการเพิ่มขึ้นของการใช้ปัจจัยการผลิต โดยมีปัจจัยทุนเป็นที่มาที่สำคัญที่สุดของการเติบโตคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 75.57 และปัจจัยแรงงานมีสัดส่วนร้อยละ 10.96

2) ในระดับเศรษฐกิจมวลรวมนี้ ช่วงแรกคือปี พ.ศ.2525-2529 เห็นได้ว่าปัจจัยแรงงานมีสัดส่วนต่อการเติบโตถึงร้อยละ 21.71 อันเนื่องมาจาก การส่งเสริมการส่งออกโดยเฉพาะอุตสาหกรรมที่เน้นด้านแรงงาน ในช่วงต่อมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2530-2539 เศรษฐกิจมีการเติบโตระดับสูง ส่วนหนึ่งจากการย้ายฐานการผลิตเข้ามาในประเทศไทย ช่วงนี้การเติบโตจากปัจจัยแรงงานมีสัดส่วนลดลงจนไม่ถึงร้อยละ 10 (ร้อยละ 9.44 ในช่วงปี พ.ศ.2530-2534 และร้อยละ 2.33 ในช่วงปี พ.ศ.2535-2539) และมีการเติบโตจากปัจจัยทุนเป็นแหล่งที่มาของการเติบโตที่สำคัญที่สุดสำหรับค่า TFPG ได้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตั้งแต่หลังวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 โดยในช่วงวิกฤติมีการตกลงอย่างมาก และพบว่าหลังจากวิกฤติ TFPG ได้กลายเป็นแหล่งที่มาของการเติบโตที่สำคัญที่สุดทั้งช่วง พ.ศ. 2542-2544 และ พ.ศ.2545-2548

3) ในการศึกษารายสาขาการผลิต พบว่าปัจจัยทุนโดยเฉลี่ยตลอดช่วงการศึกษามีสัดส่วนที่มาจาก การเติบโตสูงที่สุดในทุกสาขาการผลิต และพบว่าปัจจัยแรงงานเป็นที่มาของความเติบโตที่สำคัญในสาขาบริการ (ร้อยละ 45.13) ส่วน TFPG เป็นที่มาของการเติบโตที่สำคัญในสาขาเหมืองแร่และข่อยหิน (ร้อยละ 36.23) สาขาคมนาคมขนส่งและสื่อสาร (ร้อยละ 28.93) สาขาไฟฟ้าและประปา (ร้อยละ 17.85) และสาขาหัตถอุตสาหกรรม (ร้อยละ 14.22)

4) ในการศึกษารายสาขาการผลิต พบว่าทุกสาขาการผลิตยกเว้นสาขาก่อสร้าง เมื่อเทียบระหว่างก่อนและหลังวิกฤติ จะมีค่าเฉลี่ยต่อปีของ TFPG ปรับตัวสูงขึ้นและมีสัดส่วนที่มาจาก การเติบโตเพิ่มขึ้นด้วย โดยเฉพาะในบางสาขาการผลิตที่หลังจากวิกฤติมีการเปลี่ยนโครงสร้างการเติบโตจน TFPG เป็นที่มาของการเติบโตที่สำคัญที่สุด เช่นสาขาหัตถอุตสาหกรรม (ร้อยละ 66.49) สาขาเหมืองแร่และข่อยหิน (ร้อยละ 66.15) สาขาไฟฟ้าและประปา (ร้อยละ 61.75) และสาขาคมนาคมขนส่งและสื่อสาร (ร้อยละ 61.47) สังเกตว่าล้วนแต่เป็นสาขาที่เน้นด้านปัจจัยทุนเป็นหลัก (capital intensive) สำหรับสาขาก่อสร้าง TFPG เพิ่งมาเริ่มปรับตัวสูงขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2545-2548 จึง

ทำให้ค่าเฉลี่ยต่อปีในช่วงหลังวิกฤติยังคงต่ำกว่าช่วงก่อนวิกฤติ แต่อย่างไรก็ตาม ยังพบแนวโน้มในการปรับตัวสูงขึ้นทั้งค่า TFPG และ TFPG_{cu} ในสาขาก่อสร้างนี้

5) ในการศึกษารายสาขาการผลิต พบว่าในสาขาที่มี TFPG โดยเฉลี่ยขณะก่อนเกิดวิกฤติตลอดช่วงปี พ.ศ.2525-2539 ต่ำที่สุดสองอันดับแรก คือสาขาก่อสร้าง (ร้อยละ -0.57 ต่อปี) และสาขาการพาณิชย์ (ร้อยละ -0.25 ต่อปี) มีการถดถอยทางเศรษฐกิจมากกว่า และมีการฟื้นตัวช้ากว่าสาขาอื่น วัตถุประสงค์เวลาที่จำนวนของผลผลิตที่แท้จริงหรือ GDP ณ.ราคาคงที่ปี 2531 กลับมาเท่ากับก่อนเกิดวิกฤติ

6) ในการศึกษาเปรียบเทียบกับมาเลเซีย พบว่า มาเลเซีย มีค่าเฉลี่ยต่อปีของ TFPG และสัดส่วนที่มาของความเติบโตจาก TFPG สูงกว่าประเทศไทย โดยช่วงที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบคือช่วงปี พ.ศ.2534-2543 (ค.ศ.1991-2000) มาเลเซียมีค่า TFPG เท่ากับร้อยละ 1.8 ต่อปีคิดเป็นร้อยละ 25.5 ของการเติบโตรวม มีการเติบโตจากปัจจัยทุนคิดเป็นร้อยละ 50.2 และจากปัจจัยแรงงานร้อยละ 24.3 ขณะที่ไทยมีค่า TFPG เท่ากับร้อยละ -1.09 ต่อปีคิดเป็นร้อยละ -23.5 ของการเติบโตรวม มีการเติบโตจากปัจจัยทุนคิดเป็นร้อยละ 119.7 และจากปัจจัยแรงงานร้อยละ 3.8 ส่งผลให้มาเลเซียมีความสามารถทางการแข่งขันที่ดีกว่า สอดคล้องกับดัชนีชี้วัดความสามารถในการแข่งขัน ของปี ค.ศ.2006 (พ.ศ. 2549) ทั้งสองอย่าง คือ Global Competitiveness Index ที่ชี้ว่ามาเลเซียมีลำดับความสามารถทางการแข่งขันเป็นอันดับที่ 26 ขณะที่ไทยอยู่ในลำดับที่ 35 และ Business Competitiveness Index ที่ชี้ว่ามาเลเซียมีลำดับความสามารถทางการแข่งขันเป็นอันดับที่ 20 ขณะที่ไทยอยู่ในลำดับที่ 37

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาข้างต้น ได้ข้อสรุปที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจที่อาศัยการขยายตัวของการใช้ปัจจัยการผลิตเป็นหลักนั้นจะไม่ยั่งยืน แม้ผลของการอัดฉีดปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะด้านปัจจัยทุนผ่านการลงทุนจากต่างประเทศเข้าในระบบเศรษฐกิจ จะสามารถสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง แต่ก็นำมาซึ่งความเปราะบางและไม่มีเสถียรภาพมากตามไปด้วย เนื่องด้วยปัจจัยทุกอย่างย่อมมีความจำกัด ปัจจัยแรงงานเองก็มีความจำกัดในด้านประชากรอยู่แล้ว ปัจจัยทุนก็เช่นกันที่มีความจำกัด และเมื่อพิจารณาถึงกฎการลดน้อยถอยลง (Diminishing Marginal Return) ซึ่งเป็นกฎพื้นฐานในทางเศรษฐศาสตร์ ก็ยิ่งเห็นชัดว่าปัจจัยทุนจะต้องมาถึงภาวะอิ่มตัวหรือมีแนวโน้มที่จะลดลง เพราะว่าจากกฎดังกล่าว ทำให้ผลการตอบแทนของการลงทุนในประเทศที่มีการสะสมทุนอยู่แล้ว ย่อมน้อยกว่าผลตอบแทนจากการลงทุนใน

ประเทศที่ขาดแคลนปัจจัยทุนอยู่ ส่งผลให้การดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศยากขึ้น เมื่อเทียบกับประเทศที่เปิดใหม่ เมื่อการขยายตัวของปัจจัยการผลิตมีข้อจำกัดเช่นนี้ จึงอาจจะกล่าวได้ว่าการถดถอยหรือวิกฤติเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน トラบใดที่ยังไม่มีการเปลี่ยนโครงสร้างที่มาของการเติบโตให้มาจากผลิตภาพการผลิตหรือ TFPG ให้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าในสาขาที่มี TFPG ต่ำ มีการถดถอยมากกว่าและฟื้นตัวช้ากว่าสาขาอื่น

หากเราพิจารณาถึงแนวคิดด้านการสร้างความสามารถทางการแข่งขัน และขั้นตอนการพัฒนาประเทศ ประเทศไทยซึ่งกำลังอยู่ในขั้นเริ่มต้นของการปรับมาสู่ขั้นการขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ แทนการขับเคลื่อนด้วยปัจจัยการผลิตนั้น จำเป็นต้องหันมาให้ความสำคัญลำดับต้นๆ ต่อด้านการฝึกอบรมและการศึกษาขั้นสูง เพื่อเพิ่มความสามารถในการทำงานทั้งการผลิตและการบริหารจัดการ ด้านประสิทธิภาพของตลาด เพื่อการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และด้านความพร้อมในด้านเทคโนโลยี ทั้งการใช้ประโยชน์ ตลอดจนความสามารถในการรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้มาก เร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แน่แน่นอนว่าปัจจัยด้านอื่นๆ ยังคงต้องให้ความสำคัญอยู่ ทั้งกลุ่มด้านความต้องการพื้นฐาน เช่น ปัจจัยทางเศรษฐกิจมหภาค สุขอนามัยของประชาชน เป็นต้น นอกจากนี้กลุ่มปัจจัยด้านนวัตกรรมก็ต้องให้ความสนใจ เพื่อเตรียมความพร้อมไว้สำหรับอนาคต แต่นำหนักการให้ความสำคัญอาจไม่เท่ากัน ทั้งนี้ การพัฒนาในด้านต่างๆ จะเป็นพื้นฐานในการยกระดับผลิตภาพปัจจัยการผลิตโดยรวม (TFPG) ให้ดียิ่งขึ้นได้ รัฐบาลจึงควรให้ความสำคัญต่อประเด็นการส่งเสริมการเติบโตของผลิตภาพหรือ TFPG นี้ ซึ่งอาจสรุปโดยแบ่งเป็น 3 แนวทาง ที่ต้องทำขนานกันไป ดังต่อไปนี้

1) การปรับปรุงคุณภาพของปัจจัยแรงงาน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (human capital) ซึ่งน่าจะเป็นคำตอบที่เหมาะสมต่อการจำกัดของการขยายตัวเชิงปริมาณ อีกทั้งการเพิ่มคุณภาพปัจจัยแรงงานก็ช่วยลดผลของการลดน้อยถอยลงของปัจจัยทุนได้ด้วย จากการเพิ่มปัจจัยที่ใช้ประกอบกันให้เติบโตไปด้วยกัน ฉะนั้น การพัฒนาความสามารถในการทำงานของแรงงาน เป็นสิ่งที่ต้องหันมาให้ความสำคัญอย่างจริงจัง การให้การศึกษาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงเป็นพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แต่ไม่ใช่มุ่งแต่การให้การศึกษาในระดับปริญญาเท่านั้น หากแต่ต้องคำนึงถึงความต้องการทั้งด้านสาขา และระดับวุฒิที่ภาคการผลิตต้องการด้วย การให้การอบรมในสถานประกอบการแบบระยะสั้นก็เป็นหนทางหนึ่งในการเพิ่มความสามารถและทักษะเฉพาะ การเน้นการผลิตหรือพัฒนาแรงงานทักษะและแรงงานฝีมือ รวมถึงการเพิ่มความสามารถในการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ปัจจุบันมีบทบาทมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งในกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการ นอกจากการให้การศึกษาแล้ว การจัดระบบและ

ส่งเสริมให้ประชากรมีสุขภาพอนามัยที่ดี ก็เป็นอีกหนึ่งประเด็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ

2) การปรับปรุงการบริหารจัดการ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งในระดับหน่วยผลิต เช่น การปรับองค์กรใหม่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ในการทำงาน โดยเฉพาะด้านบริหารให้มากขึ้น การเพิ่มความสามารถของผู้บริหาร การกระตุ้นให้มีความตระหนักถึงความสำคัญของประสิทธิภาพและผลผลิตในทุกระดับขององค์กร การส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันเป็นคลัสเตอร์ (cluster) รวมถึงในระดับรัฐ ที่การบริหารจัดการ ต้องคำนึงถึงการใช้อหรือจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มคุณภาพของสถาบันการศึกษาและสถาบันวิจัย ในการผลิตองค์ความรู้และบุคลากร ส่งเสริมการเชื่อมโยงของภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคการศึกษา รวมถึงการดำเนินนโยบายมาตรการต่างๆ ที่จะส่งผลต่อการเติบโตของผลผลิตภาพ เช่น เงินทุนในการวิจัยและพัฒนา มาตรการส่งเสริมการลงทุน การลดการผูกขาดและส่งเสริมการแข่งขัน ลดการบิดเบือนกลไกตลาด ตลอดจนปรับปรุงระบบโลจิสติกส์โดยรวมของประเทศ

3) การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการผลิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพัฒนาคุณภาพของปัจจัยทุน ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนา ทั้งในด้านของระดับเทคโนโลยีการผลิต และด้านสภาพการใช้งานได้ของเครื่องจักรการผลิต รัฐบาลควรมีนโยบายกระตุ้นให้มีการยกระดับในด้านคุณภาพ และระดับของเทคโนโลยีการผลิตให้ทันสมัย อย่างต่อเนื่องและเหมาะสม เช่น โครงการส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนหรือปรับปรุงเครื่องจักรเก่า การเลือกใช้เทคโนโลยีประหยัดพลังงาน หรือระบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ทั้งนี้การส่งเสริมการเติบโตของผลผลิตภาพปัจจัยการผลิตโดยรวมนี้ จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ป้องกันการกลับไปเกิดวิกฤติดังเช่นที่ผ่านมา และที่สำคัญอีกประการ คือ สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้อย่างมาก ในทางตรงข้าม หากเราละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญมากเพียงพอ ประเทศไทยต้องประสบกับการสูญเสียความสามารถทางการแข่งขัน ดังเช่นในปัจจุบัน และจะประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจในอนาคตอย่างแน่นอน ซึ่งปัญหาจากภาคการผลิตที่แท้จริงเช่นที่ว่านี้ จะส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจมากกว่า และใช้เวลาในการฟื้นฟูมากกว่าวิกฤติจากภาคการเงินเมื่อครั้งที่ผ่านมา

5.3 ข้อจำกัดในการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษานี้ รวบรวมมาจากหลายแหล่ง อีกทั้งข้อมูลที่เป็นในการศึกษา บางอย่างก็มีปัญหาเช่น การมีหรือเข้าถึงข้อมูล ความต่อเนื่อง ความแม่นยำและน่าเชื่อถือ เป็นต้น นอกจากนี้ ข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ยังมีระบบการแบ่งกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่ตรงกันทีเดียว รวมถึงข้อมูลในช่วงเวลาที่ต่างกัน มีการเปลี่ยนระบบการแบ่งกลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลด้วย จึงทำให้จำเป็นต้องใช้วิธีการอนุมานในการตัดสินใจประกอบนำไปใช้ อันนำไปสู่ความคลาดเคลื่อนได้ ทั้งนี้ การศึกษาอัตราการเติบโตผลิตภาพด้วยวิธีส่วนที่เหลือในบัญชีการเติบโตนี้ มีความอ่อนไหวต่อข้อมูลเป็นอันมาก จะทำให้เกิดปัญหาในการนำผลการศึกษาไปใช้ หรือนัยของผลการประมาณอาจคลาดจากข้อเท็จจริงได้

2) ข้อมูลปัจจัยแรงงานที่นำมาศึกษานั้น ควรอยู่ในรูปของชั่วโมงทำงานแทนจำนวนการจ้างงาน เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงของชั่วโมงทำงานโดยเฉลี่ยเป็นจำนวนมาก จะทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการใช้ปัจจัยแรงงานได้ เช่น การทำล่วงเวลาจำนวนมากในช่วงเศรษฐกิจรุ่งเรือง หรือการตัดเวลาทำงานลงในช่วงวิกฤติ โดยไม่มีการเปลี่ยนจำนวนการจ้างงาน ซึ่งอาจแก้ไขโดยการ ใช้ข้อมูลการจ้างงานร่วมกับค่าเฉลี่ยเวลาทำงานของแต่ละสาขาได้ และเช่นเดียวกัน ในปัจจัยทุนก็ควรใช้ข้อมูลของการใช้บริการจากปัจจัยทุน (flow of capital services) มากกว่าการเปลี่ยนแปลงของสต็อกทุน แต่อย่างไรก็ตาม การหาอัตราการใช้กำลังผลิตมาปรับค่าของปัจจัยทุน ก็ช่วยลดความคลาดเคลื่อนลงระดับหนึ่ง

3) การหาส่วนแบ่งรายได้ โดยเฉพาะของปัจจัยแรงงาน ด้วยการใช้ข้อมูลค่าตอบแทนแรงงาน (compensation of employees) จากบัญชีรายได้ประชาชาติ มีความคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงอันเนื่องมาจาก ไม่ได้รวมค่าตอบแทนแรงงานในส่วนของผู้ประกอบการส่วนตัว และแรงงานในครัวเรือน ผู้ประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งจะถูกบันทึกอยู่ในส่วนของ รายได้จากการประกอบการที่ไม่ใช่นิติบุคคล (income from unincorporated enterprises) ซึ่งสามารถแก้ไขได้ใน 2 แนวทางคือ การประมาณค่าส่วนแบ่งรายได้โดยตรงโดยอาศัย เมทริกซ์บัญชีสังคม (SAM) ตาราง input-output ดังที่ใช้ในส่วนของการเกษตรกรรม หรือการหาค่าตัวแทน (proxy) เช่น ค่าจ้างเฉลี่ยของแต่ละสาขาร่วมกับจำนวนการจ้างงาน เป็นต้น

4) การประมาณค่าอัตราการใช้กำลังผลิต มีผลอย่างมากต่อการประมาณค่าอัตราการเติบโตของผลิตภาพปัจจัยการผลิต และควรคำนึงถึงการสอดคล้องกับสถานการณ์จริงด้วย เช่น ในช่วงเศรษฐกิจรุ่งเรืองกำลังการผลิตควรใกล้เคียง 100 และลดต่ำลงในช่วงวิกฤติ หรือในสาขาต่างกันอาจจะมีผลของการปรับการใช้กำลังผลิตที่ต่างกันด้วย เช่น สาขาบริการ สาขาการพาณิชย์

สาขาเหมืองแร่ แม้ในช่วงวิกฤติควรมีการลดการใช้กำลังผลิตไม่มากนัก แต่สาขาก่อสร้าง สาขาหัตถอุตสาหกรรม สาขาคมนาคมขนส่ง ควรพบการลดการใช้กำลังการผลิตลง

5) การประมาณค่า TFPG นี้ ต้องการวัดการเติบโตที่ไม่ได้มาจากการใช้ปัจจัย หรือก็คือ การวัดการเปลี่ยนแปลงของระดับเทคโนโลยีการผลิต การปรับเปลี่ยนของกระบวนการผลิต การปรับองค์รหน่วยผลิต ตลอดจนความสามารถในการจัดการ จึงควรที่จะปรับแยกผลการเติบโตจากเหตุอื่นออกก่อน โดยเฉพาะเรื่องที่สามารถวัดและวิเคราะห์เชิงเศรษฐมิติได้ เช่น การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพของปัจจัยแรงงาน (สัดส่วนของเพศ อายุ ระดับการศึกษา) ผลของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างสาขาการผลิต เป็นต้น

6) ควรศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของ TFPG กับนโยบายต่างๆของภาครัฐที่มุ่งส่งเสริมการปรับปรุงผลิตภาพการผลิต ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบ และสร้างความเชื่อมั่นในการตัดสินใจเชิงนโยบาย รวมถึงเป็นการประเมินผลของนโยบายที่ดำเนินไปแล้ว ตลอดจนควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเติบโตของผลิตภาพการผลิต เช่น การเปิดเสรีทางการค้า การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมการค้าและการลงทุน การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ การลงทุนหรือสะสมทุนในสาธารณูปโภคพื้นฐาน เป็นต้น

7) เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษาในภาพกว้าง จึงควรมีการศึกษาในเชิงลึก โดยเฉพาะในสาขาที่มีปัญหาด้านผลิตภาพที่ต่ำ หรือสาขาที่มีผลต่อความสามารถทางการแข่งขันของประเทศในระดับกว้าง เช่น สาขาหัตถอุตสาหกรรม ที่มีสัดส่วนใน GDP ราวร้อยละ 40 สาขาคมนาคมขนส่ง และการสื่อสาร หรือโลจิสติกส์ โดยอาจแบ่งเป็นรายภูมิภาคหรือรายกิจกรรมเช่น การขนส่งทางรถยนต์ รถไฟ ทางน้ำ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบายในการพัฒนาประเทศ

8) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบ เรื่องผลิตภาพปัจจัยการผลิตระหว่างประเทศไทย กับต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศคู่แข่งทางการค้า และเพื่อนบ้านในกลุ่มภูมิภาคเดียวกัน ที่สินค้าไหลข้ามพรมแดนได้รวดเร็ว เพื่อพิจารณาถึงผลของการเปลี่ยนแปลงด้านผลิตภาพ และผลกระทบต่อปริมาณการผลิต มูลค่าการค้า ส่วนแบ่งการค้าในตลาดที่สำคัญ